

Wpływ orientacji na dominację społeczną i prawicowego autorytaryzmu na wnioskowanie o cechach wspólnotowych i kompetencyjnych

Marek Błażewicz

Uniwersytet Warszawski, Instytut Studiów Społecznych

Według teorii podwójnego procesu Duckitta (2001), prawicowy autorytaryzm i orientacja na dominację są różniącymi się dyspozycjami psychologicznymi, pozwalającymi radzić sobie odpowiednio z nieprzewidywalnym, zagrażającym światem oraz ze światem widzianym jak arena walki o pozycję. Jeśli tak jest, w procesach wnioskowania o innych wysoki autorytaryzm powinien kierować uwagę na cechy związane ze wspólnotowością (w celu redukcji nieprzyjemnych odczuć poprzez oparcie w grupie i zaufanie innym), natomiast orientacja na dominację winna zwiększać wyczulenie na cechy kompetencji (w celu określenia, w jakim stopniu druga osoba jest konkurencyjna). Badanie przeprowadzone na grupie 91 studentów wykazało, że autorytaryzm wiąże się z wyższą inferencją cech wspólnotowych pozytywnych, dominacja zaś – z niższą inferencją zarówno pozytywnych, jak i negatywnych cech wspólnotowych, obie natomiast zmienne nie miały związku ze zwykłą preferencją tych cech. Wyniki można tłumaczyć, opierając się na zapotrzebowaniu psychologicznym, jakie stoi za rozwojem określonego zespołu przekonañ społecznych.

Słowa kluczowe: *autorytaryzm, orientacja na dominację społeczną, poznanie społeczne*

WPROWADZENIE

Badania w obszarze prawicowego autorytaryzmu (*right-wing authoritarianism* – RWA) i orientacji na dominację społeczną (*social dominance orientation* – SDO) od lat skupiają się przede wszystkim na ich związkach z przekonaniami politycznymi (takimi jak konserwatyzm czy też orientacja prawicowo-lewicowa) oraz postawami międzygrupowymi (np. tendencją do dyskryminowania członków obcych grup). Studia te doprowadziły do wykrycia wielu istotnych różnic między tymi konstruktami jako predyktorami postaw i zachowań, jednak nie udzielają one jasnej odpowiedzi na pytanie, z czego wspomniane różnice wynikają i jakie procesy przetwarzania informacji społecznych mogą za nie odpowiadać. Celem omawianego tutaj badania było wyjście poza dotychczasową tradycję i przeanalizowanie, czy RWA i SDO mogą modyfikować podstawowe funkcje spostrzegania społecznego innych ludzi, takie jak wnioskowanie o posiadaniu określonych cech.

Marek Błażewicz, Instytut Studiów Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego, ul. Stawki 5/7, 00-183 Warszawa, e-mail: mablazewicz@gmail.com

Jak podaje Altemeyer (1981), RWA jest kowariancją trzech komponentów:

- 1) konwencjonalizmu – upodobania w tym, co było, w obowiązujących od lat zasadach i normach społecznych;
- 2) uległości autorytarnej – wobec autorytetów pełniących funkcję „ojców” grupy;
- 3) agresji autorytarnej – wobec osób nieprzestrzegających grupowych norm i zasad.

To podejście jest wynikiem ewolucji klasycznych ujęć tematu osobowości autorytarnej (np. Adorno, Frenkel-Brunswick, Levinson, Sanford, 1950). Z kolei teoria SDO zrodziła się jako uzupełnienie teorii autorytaryzmu w latach dziewięćdziesiątych (Pratto, Sidanius, Stallworth, Malle, 1994). Osoby o wysokim poziomie orientacji na dominację społeczną są przekonane, że istnienie różnic między grupami w społeczeństwie jest uzasadnione, a ich własna grupa powinna dominować nad innymi. Obie zmienne – RWA i SDO – wywierają znaczny negatywny wpływ na postawy międzygrupowe. Gdy mierzone są jednocześnie, ich wpływ na te postawy ma z reguły charakter addytywny, nie interakcyjny (Sibley, Robertson, Marc, Wilson, 2006). Jeśli chodzi o relacje wewnątrzgrupowe,

to obecność osób o wysokim natężeniu bądź jednej, bądź drugiej zmiennej może zapewniać grupie wysoką spójność. Stwierdzono np., że wysoce komplementarnym układem jest grupa ludzi autorytarnych, której przewodzi lider zorientowany na dominację (Son Hing, Bobocel, Zanna, McBride, 2007).

Modelem popularnym i, co najważniejsze, poddającym analizie przyczyny rozwoju wymienionych dyspozycji – jest teoria podwójnego procesu Duckitta (2001). Wedle tego modelu czynnik sprawczy, odpowiedzialny za rozwój autorytaryzmu, to przekonanie, że świat jest miejscem zagrażającym, a porządek, w którym żyjemy, pozostaje chwiejny. Odpowiedź na zagrożenia i niepewność stanowi konformizm społeczny, dający poczucie oparcia w grupie. Skutkiem opisanego procesu rozwojowego jest skupienie się jednostki na przynależności do własnej grupy i podporządkowanie jej normom i zasadom oraz niechęć wobec tych, którzy je kwestionują i próbują cokolwiek zmienić. Według Duckitta u podłoża orientacji na dominację stoi z kolei darwinizm społeczny, a więc przeświadczenie, że świat to arena walki o status i pozycję (potrzeba dominowania jest realizowana poprzez wywyższanie własnej grupy ponad inne). W związku z tym rozwija się u takiej osoby tzw. osobowość twarda: bezwzględna, nastawiona na konkurencję i pozbawiona skrupułów, gdyż na szali znajduje się najwyższa wartość – własny status. To wszystko powoduje, że ludzie ci reagują niechęcią (pogardą) wobec jednostek zajmujących niższą pozycję w strukturze społecznej oraz wrogością w odniesieniu do osób kwestionujących hierarchiczny porządek i postulujących równość. Omawiany model znalazł potwierdzenie w badaniach (Duckitt, 2001, 2006; Duckitt, Wagner, du Plessis, Birbum, 2002; Radkiewicz, 2012).

Niezależnie od istotnych różnic w uwarunkowaniach obu orientacji, zarówno za rozwojem RWA, jak i SDO stoi najprawdopodobniej podwyższone poczucie zagrożenia, a więc nieprzyjemny stan afektywny, który musi ulec redukcji, aby człowiek mógł poprawnie funkcjonować. Istnieją pewne dowody na to, że i jedna, i druga orientacja pełni taką właśnie, podstawową funkcję regulacyjną. Na przykład, badania udowadniają zwiększoną wrażliwość osób autorytarnych na zagrożenie ekonomiczne. W odróżnieniu od ludzi nieautorytarnych zagrożenie takie owocuje u nich np. nasileniem stereotypów na temat czarnoskórych, zmniejszeniem poparcia dla praw gejów (Feldman, Stenner, 1997), a także dla aborcji i polityki socjalnej (Rickert, 1998). Osoby autorytarne reagują na zagrożenie silniejszym pobudzeniem negatywnych emocji (Cohrs, Ibler, 2009). Wyniki badań wskazują też na istnienie zróżnicowania diskutowanych tu wymiarów osobowości pod względem charakteru zagrożenia,

do którego predysponują. O ile RWA wiąże się przede wszystkim z odczuwaniem zagrożenia typu symbolicznego (czyli w odniesieniu do norm i zasad), o tyle SDO dotyczy głównie zagrożenia interesów i pozycji, czyli realistycznego (Cohrs, Asbrock, 2009).

Podsumowując, można stwierdzić, że:

1. Jednym ze źródeł rozwoju RWA i SDO jest odczuwane zagrożenie psychologiczne, odmiennego typu dla każdego z tych konstruktów.

2. RWA i SDO stanowią rozdzielne dyspozycje, różniące się uwarunkowaniami oraz następstwami, do których prowadzą (nie są to różne strategie radzenia sobie z tym samym problemem).

3. Skutkami dyspozycji RWA i SDO są określone, negatywne postawy wobec innych grup.

Ponieważ celem pracy jest zbadanie, czy RWA i SDO mogą modyfikować sposób spostrzegania społecznego ludzi, chciałbym obecnie krótko opisać jego podstawowe wymiary. Spróbuję też sformułować hipotezy dotyczące różnic między osobami autorytarnymi a osobami zorientowanymi na dominację społeczną pod względem stylów inferencyjnych.

W psychologii dawno zauważono, że wymiar „lubię – nie lubię” nie jest adekwatny do opisanego sposobu spostrzegania społecznego. Fiske, Xu, Cuddy i Glick (1999) wyodrębnili dwa istotne czynniki leżące u podstaw budowania opinii o innych. Są to: ciepło (ocena przyjazności, bliskości, stopnia, w którym można komuś zaufać) oraz kompetencje (inteligencja, spryt, bystrość drugiej osoby). Ellemers, Pagliaro, Barreto i Leach (2008) wysuwają natomiast argumenty na rzecz tezy, że to raczej postrzegana moralność jednostki, a nie ciepło (towarzyskość) odgrywa kluczową rolę zarówno w indywidualnej i grupowej samoocenie, jak i ocenie innych ludzi. W wymiarze tym chodzi w gruncie rzeczy o opis innej osoby lub grupy pod względem tego, czy jest ona godna zaufania, postępuje uczciwie i zasługuje na zbliżenie i przyjaźń. Wojciszke (2010) godzi oba podejścia i postuluje rozważanie dwóch wymiarów: sprawczości (związanej z oceną własnych kompetencji i efektywności działania, z poczuciem kontroli nad biegiem zdarzeń itp.) oraz wspólnotowości (na którą składają się zarówno ciepło, jak i moralność jako bardzo sobie bliskie). Są to podstawowe wymiary, na jakich dokonuje się ewaluacji, ale można także mówić o ogólnej orientacji związanej z nimi, charakteryzującej daną osobę. Sprawczość to przede wszystkim dążenie jednostki do bycia odrębną od innych i skupienie na sobie oraz na skutecznej realizacji własnych celów. Osoby wykazujące silną orientację sprawczą stawiają własne „ja” w centrum. Wspólnotowość jest czymś odmiennym: wykazujący taką postawę pragną być częścią społeczności i troszczą się

o innych (Wojciszke, 2010). Autor ten zwraca również uwagę na korespondowanie tych wymiarów z takimi konstruktami, jak postrzegane cechy typu twarde–miękkie czy też męskie–kobiece. Właśnie miejsce, w którym dana osoba umieszcza poszczególne jednostki i grupy na płaszczyźnie wspólnotowości, decyduje w dużej mierze o tym, jaka będzie ich ostateczna ocena. Proces ten jest dodatkowo modyfikowany tym, czy ocena dotyczy grupy własnej, czy obcej (lub też siebie w stosunku do kogoś innego). Jak się okazuje, w porównaniu z kompetencjami „ciepło” jest cechą ważniejszą w opisie innego człowieka bądź grupy – sądy z nim związane mają niejako pierwszeństwo przed oceną sprawczości, również pociągają ze sobą silniejszą reakcję emocjonalną i w większym stopniu wpływają na zachowanie (Fiske, Xu, Cuddy, Glick, 2002). Badania Wojciszkego (1994) udowodniły, że kluczowe znaczenie ma tu perspektywa, z której dokonuje się ewaluacji: gdy czynimy to z perspektywy aktora – mamy tendencję do wyjaśniania własnego zachowania w kategoriach kompetencyjnych, kiedy jednak oceniamy to samo zachowanie jako obserwator – wnioskujemy w znacznie większym stopniu o cechach wspólnotowych.

Gdy proszono badanych o ocenę ludzi im znanych, ta dokonana na wymiarach ciepła i moralności wyjaśniała łącznie ponad 80% zmienności wrażenia na temat danej osoby (Wojciszke, Bazińska, Jaworski, 1998). Kolejną, nie mniej ważną kwestią, jest związek ocen moralnych i kompetencyjnych z ich zabarwieniem pozytywnym bądź negatywnym. Okazuje się, że w dziedzinie ocen moralnych cechy negatywne pozwalają na lepsze rozróżnienie postępowania i ewaluację, gdy tymczasem na wymiarze kompetencji cechy pozytywne mają znacznie większy wpływ na generalną ocenę innej osoby (Wojciszke, 2005a).

W tej pracy istotną kwestią jest ustalenie, jaki związek może zachodzić między dyskutowanymi tu zmiennymi osobowościowymi a preferowanymi przez podmiot rodzajami informacji o innych ludziach. Przyjrzyjmy się zatem bliżej każdej z tych zmiennych.

Orientacja na dominację społeczną akcentuje rolę siły, zdobywania pozycji i walki, wiecznie zagrożonej pozycji i statusu. Kluczowe dla tych celów są cechy związane z umiejętnościami przetrwania, a więc przede wszystkim kompetencje (powiązane ze skutecznością, poczuciem kontroli, umiejętnością dominacji, zarówno u siebie, jak i u innych). Z kolei prawicowy autorytaryzm odpowiada na deficyty poczucia bezpieczeństwa, uporządkowania świata społecznego i przewidywalności. Dyspozycji tej towarzyszy negatywne przekonanie o świecie społecznym, w którym klasyczne wartości są zagrożone, a przeróżne grupy dążą do przewrócenia istniejącego porządku, co

ma doprowadzić do ogólnej anarchii. Dla takiej orientacji ważniejsze wydają się cechy związane z moralnością, przyjaznością i zaufaniem. Przynajmniej częściowego wsparcia dla formułowanych tu oczekiwań dostarczają badania nad systemami wartości. I tak, Duriez i Van Hiel (2002) próbując odpowiedzieć na pytanie, co łączy RWA i SDO z wyznawanymi wartościami, m.in. z modelu Schwartza (1992), odkryli pozytywny związek SDO z przekonaniem o istotności władzy i osiągnięć, a także z hedonizmem, a ujemny – z uniwersalizmem i życzliwością. W tym samym badaniu RWA korelował dodatnio z bezpieczeństwem, konserwatyzmem, tradycją i ortodoksją, ujemnie zaś – z relatywizmem i niezależnością sądów moralnych. Podobne relacje autorytaryzmu z wartościami odkryli Cohrs, Moschner, Maes i Kielmann (2005). Można zauważyć ogólną prawidłowość, polegającą na powiązaniu RWA ze sferą wartości wspólnotowych, tradycyjnych, zapewniających poczucie bezpieczeństwa, SDO zaś ze skupieniem na sobie, panowaniem nad innymi ludźmi i dążeniem do samorealizacji.

HIPOTEZY

Opierając się na powyższym rozumowaniu, formułuję następujące hipotezy:

1. Osoby o wysokim poziomie SDO przy ocenianiu innych zwracają szczególną uwagę na cechy związane z ich kompetencjami (sprawnością), pozytywnymi i negatywnymi. Tendencja ta może wynikać z postrzegania świata jako areny walki o pozycję i z chęci osiągnięcia wysokiego statusu poprzez przynależność do grupy dominującej. Koncentracja na cechach kompetencyjnych może pomóc identyfikacji osoby lub grupy zagrażającej (skupienie na pozytywnych kompetencjach). Może też służyć obronie własnej, wysokiej pozycji w hierarchii (poprzez odmawianie innym osobom bądź grupom kompetencji i zdolności).

2. Osoby o wysokim poziomie RWA przy ocenianiu innych kierują uwagę na pozytywne i negatywne cechy moralności i ciepła, określone ogólnie jako wspólnotowe. Źródłem tej tendencji jest najprawdopodobniej, typowe dla ludzi autorytarnych, zagrożenie poczucia bezpieczeństwa. Z jednej strony, może ono motywować takie osoby do poszukiwania u innych pozytywnych cech wspólnotowych, czyli określania ich jako przyjaznych i miłych (zwłaszcza u tych należących do tej samej grupy społecznej, co podmiot). Z drugiej strony, jest w stanie uwrażliwiać na negatywne cechy wspólnotowe, co wiąże się z unikaniem negatywnych odczuć; takie cechy stanowią sygnał, że bezpieczeństwo może być zagrożone (przez zachowania aspołeczne, łamanie powszechnie przyjętych norm moralnych, obojętność wobec innych w potrzebie

itp.). Prawdopodobnie właśnie takie mechanizmy sprawiają, że ludzie autorytarni łatwo wiążą się w grupy – przypisują członkom własnej zbiorowości pozytywne cechy wspólnotowe (aby poczuć się bezpiecznie) i reagują bardzo negatywnie na odstępstwo od tych norm (kiedy zauważają negatywną postawę wspólnotową, łatwo wykluczają ją z obrębu grupy własnej).

METODA

Badanie metodą papier-ołówek przeprowadzono na studentach warszawskich uczelni: Szkoły Głównej Handlowej i Uniwersytetu Warszawskiego (z wyłączeniem studentów psychologii) w kwietniu 2010 roku, na ogół w domach studenckich tych uczelni. Otrzymano 103 ankiety; odrzucono te, które zawierały znaczne braki danych (więcej niż siedem pustych miejsc w teście historii lub więcej niż trzy w innych fragmentach). To zredukowało ich liczbę do 91. W ostatecznej próbie 57 osób to kobiety, 34 mężczyźni, średnia wieku wyniosła $M = 21,58$ ($SD = 1,97$). Badani wypełniali w kolejności:

- Test inferencji (historijki): badani byli proszeni o zapoznanie się z serią 16 krótkich historii i podanie po każdej z nich, jakie cechy osobowości ma osoba przedstawiona w niej z imienia. Procedura taka stosowana była wcześniej w kontekście badania procesów spostrzegania społecznego (Wojciszke, 1994). Proszono o zapisanie dwóch cech, gdyż pozostawało to w zgodzie z konstrukcją historii, które z założenia miały być niejednoznaczne w interpretacji. Przykładowo: „Radek rozliczał się z przyjaciółmi co do grosza, co więcej – hołdował zawsze zasadzie: «dobry zwyczaj – nie pożyczaj»”.

Procedura wyboru historii. Przeprowadzono badanie pilotażowe, w którym 58 osób poproszono, tak jak w badaniu właściwym, o podanie dwóch cech osobowości bohaterów danej historii. Na tym etapie było to 37 historii, prezentujących różne zachowania ludzkie. Wszystkie cechy zebrano, a następnie poproszono o ich ocenę pięć osób. Miały one określić, czy dana cecha pasuje do podanych przez badacza definicji typów: *wspólnotowy* bądź *kompetencyjny (sprawnościowy)*. Trzecią opcją była odpowiedź *trudno zakwalifikować/nie wiem*. Dodatkowo zaznaczali oni, czy dana cecha jest w ich odczuciu pozytywna, czy negatywna. Definicja cech wspólnotowych, którą dysponowali sędziowie, opierała się zarówno na elementach kojarzonych z ciepłem, jak i z moralnością, natomiast cech kompetencyjnych – na związanych ze sprawnością, efektywnością i kompetencjami. Z uzyskanych odpowiedzi sklasyfikowano cechy na podstawie kryterium większościowego: wybierano kategorię przeważającą (dla głosów 5 : 0, 4 : 1, 4 : 0) bądź nie kwalifikowano cechy (kategoria *inne*, np. dla

głosów 1 : 1). Zgodność pięciu sędziów wyniosła $W = 0,54$ (W Kendalla), natomiast dla trzech najbardziej zgodnych – $W = 0,71$. Problemem takiej procedury jest nieuwzględnienie możliwości przynależności danej cechy do różnych kategorii. Częściowo rozwiązał to charakter swobodnej inferencji: bardziej rozbudowane opisy pozwoliły określić, jaka interpretacja jest właściwa (za przykład można uznać określenie *ambitny*, które choć jest określeniem pozytywnej kompetencji, zmienia znaczenie, gdy badany podaje *zbyt ambitny* – na negatywną cechę wspólnotową).

W następnym kroku, na podstawie częstości podawania cech danego typu dla danych historii, wyeliminowano te, w których przeważała zdecydowanie jedna interpretacja zachowania. Ostateczne 16 historii dobrano tak, aby każdy typ cech był reprezentowany w równym stopniu i występował w opozycji do różnych innych typów cech. Historie użyte w badaniu zamieszczone są w załączniku.

- Test preferencji (nowa osoba): badani zapoznawali się z następującym poleceniem: „Wyobraź sobie, że za chwilę masz poznać nową osobę, z którą będziesz przez dłuższy czas współpracować lub mieszkać. Możesz wcześniej dowiedzieć się, czy osoba ta posiada określone cechy osobowości. Twoim zadaniem jest wybranie z poniższej listy cech pięciu takich, o których wiedza byłaby dla Ciebie najistotniejsza”. Lista, z której dokonywano wyboru, zawierała 16 cech, w połowie pozytywnych, w połowie negatywnych, spośród nich zaś cztery dotyczyły kompetencji, a cztery – wspólnotowości. Kryterium ich wyboru była istotność w ocenie innej osoby. Proszono o wybór cech, aby się dowiedzieć, jakie będą dla badanego najważniejsze.
  - *Kwestionariusz SDO* w polskim tłumaczeniu (Klebanik, 2009), składająca się z szesnastu pozycji, w tym ośmiu odwróconych, odpowiedzi na skali siedmiostopniowej. Rzetelność skali w tym badaniu: $\alpha = 0,89$.
  - *Kwestionariusz RWA* – wersja skrócona autorstwa Funkego (2005) w polskim tłumaczeniu (Grzesiak-Feldman, 2012), wyróżniająca się podziałem na podskale odpowiadające postulowanym przez Altemeyera wymiarom prawicowego autorytaryzmu: *Autorytarna agresja*, *Autorytarna uległość*, *Konwencjonalizm*. Ma 12 pozycji (po cztery na każdy wymiar), sześć pytań odwróconych, skala dziewięciostopniowa (od -4 do 4). Rzetelność w tym badaniu: $\alpha = 0,72$.
  - Na końcu proszono o podanie podstawowych danych demograficznych (płeć, wiek, wykształcenie).
- Ostatecznie badanym przedstawiano różne wersje arkusza, które różniły się kolejnością historii i cech w teście preferencji oraz płcią bohaterów historii (w każdej wersji osiem dotyczyło kobiet, osiem – mężczyzn, natomiast

każda historia była prezentowana połowie badanych jako „żeńska”, a drugiej połowie jako „męska”).

Przed przejściem do prezentacji wyników należy odnieść się do dwóch problemów. Istotną kwestią, która mogłaby okazać się kluczowa dla mierzenia inferencji, było określenie przynależności danej cechy do danej kategorii. W badaniu pilotażowym zdecydowano się na jednoznaczny klasyfikację, tzn. na podstawie większości ocen sędziów. Minusem tego podejścia jest nieuwzględnienie możliwej wielorakiej interpretacji danej cechy: w przypadku niektórych cech kierowanie się kryterium większości głosów sędziów „maskowało” słabszy, ale jednak istniejący ładunek tej cechy dla innych typów. Na potrzeby obliczenia wyniku w badaniu właściwym zmodyfikowano poprzednio stosowaną procedurę:

a) w pierwszym kroku ci sami sędziowie zaklasyfikowali nowe cechy (jedynie te, które nie pojawiły się w badaniu pilotażowym), ponownie określając, czy cecha należy do kategorii *wspólnotowe/kompetencyjne/trudno powiedzieć* oraz czy jest ona pozytywna, czy negatywna;

b) następnie przyznano każdemu wyrazowi odpowiednie wagi na podstawie ocen sędziów, tzn.: jeśli dany wyraz trzech sędziów oceniło jako pozytywny wspólnotowy, a dwóch – jako negatywny kompetencyjny, wyraz taki otrzymywał wagę 3 dla zmiennej *Pozytywny wspólnotowy* i 2 na skali *Negatywny kompetencyjny*; teoretycznie każda waga mogła zostać przypisana innej zmiennej;

c) ostatecznie dla każdego badanego utworzono wskaźnik inferencji cech danego typu, sumując wszystkie wagi odpowiadające danemu typowi cech: w skład tej sumy weszły zarówno wagi 5 (pełna zgodność sędziów), jak i cząstkowe (od 4 do 0); w powyższym przykładzie, gdy obliczano wskaźnik dla *i*-tej osoby, a podała ona wyraz oceniony przez sędziów tak jak w punkcie b), zwiększano wartość zmiennej *pozytywne wspólnotowe* o 3, a *negatywne kompetencyjne* – o 2.

Pojedyncze wskaźniki inferencji cech korelowały ze sobą umiarkowanie (tabela 1).

Pojawiała się zatem pewna trudność interpretacyjna, związana ze współzależnością zmiennych zależnych. Aby zaadresować ten problem, dla każdej zmiennej zależnej (w przypadku testu inferencji i preferencji) przeprowadzono analizy regresji (odpowiednio: liniowej i Poissona – ze względu na specyficzny typ i rozkład zmiennych preferencji), w których zmiennymi niezależnymi były wskaźniki inferencji pozostałych cech. Następnie w przypadku każdej z tych analiz zapisano reszty regresyjne, które stały się ostatecznym wskaźnikiem inferencji (i preferencji). W przypadku każdej z tych analiz wskaźnik VIF dla zmiennych inferencyjnych i preferencyjnych nie przekroczył 2,5, co nie wskazuje na istnienie współliniowości.

WYNIKI

Średni wynik skal RWA to $M = 1,25$; $SD = 13,56$, minimalny wynik: $min = -26$, $max = 45$ (skala od -4 do 4, 12 pytań). Dla SDO są to odpowiednio: $M = 59,49$; $SD = 16,17$, $min = 27$, $max = 108$ (skala 1–7, 16 pytań).

Sumy przyznanych wag w podziale na historie prezentuje tabela 2. Cechom pozytywnym wspólnotowym odpowiadało 18,98% wszystkich wag, negatywnym wspólnotowym – 32,36%, pozytywnym kompetencyjnym – 25,23%, kompetencjom negatywnym – 23,43%. Dla wszystkich historii ogólny procent wag kwalifikujących się do danej kategorii wyniósł 92,49%, co oznacza, że 7,51% wag dotyczyło cech neutralnych pod względem walencji lub zabarwienia. Korelacja SDO z RWA wyniosła $r = 0,33$ ($p = 0,002$).

Wyniki analiz regresji dla wskaźnika (resztowego) inferencji danego typu cech w teście historii ilustruje tabela 3.

Z racji faktu, że RWA i SDO mierzone były na różnych skalach, dla łatwiejszej interpretacji wyniki te wystandaryzowano. W przypadku każdej ze zmiennych zależnych do równania wprowadzono jednocześnie RWA i SDO. Stwierdzono istotny związek RWA z inferencją cech pozytywnych wspólnotowych [$\beta = 0,27$; $SE = 0,11$; $t(88) = 2,57$; $p = 0,012$], podobnie, lecz w odwrotnym

Tabela 1
Korelacje między wskaźnikami inferencji cech danego typu

	Negatywne wspólnotowe	Pozytywne kompetencyjne	Negatywne kompetencyjne
Pozytywne wspólnotowe	-0,37**	0,13 <i>ni</i>	-0,57**
Negatywne wspólnotowe		-0,61**	-0,08 <i>ni</i>
Pozytywne kompetencyjne			-0,38**

** Korelacje istotne ($p = 0,001$), *ni* – korelacje nieistotne.

Tabela 2
Wskazania cech danego typu na podstawie badania właściwego. W kolumnach: suma wag dla poszczególnych typów cech; procent, jaki wśród sumy wszystkich wag stanowią wagi danej cechy; procent nasycenia: ile spośród możliwych wag stanowiły wagi przypisane do jednej z czterech kategorii. Dla każdej historii maksymalna suma wag to $910 = 2(\text{cechy}) \times 5(\text{maksymalna suma wag}) \times 91(\text{badanych})$

Nr historii	Suma wag dla danej cechy				Procent udziału				Procent nasycenia
	Współnotowe pozytywne	Współnotowe negatywne	Kompetencyjne pozytywne	Kompetencyjne negatywne	Współnotowe pozytywne	Współnotowe negatywne	Kompetencyjne pozytywne	Kompetencyjne negatywne	
1	89	239	412	73	10,95%	29,40%	50,68%	8,98%	89,34%
2	332	98	110	253	41,87%	12,36%	13,87%	31,90%	87,14%
3	63	243	20	525	7,40%	28,55%	2,35%	61,69%	93,52%
4	41	558	130	119	4,83%	65,80%	15,33%	14,03%	93,19%
5	312	2	537	25	35,62%	0,23%	61,30%	2,85%	96,26%
6	55	429	298	69	6,46%	50,41%	35,02%	8,11%	93,52%
7	319	91	49	384	37,84%	10,79%	5,81%	45,55%	92,64%
8	69	436	130	199	8,27%	52,28%	15,59%	23,86%	91,65%
9	294	103	315	119	35,38%	12,39%	37,91%	14,32%	91,32%
10	41	483	259	85	4,72%	55,65%	29,84%	9,79%	95,38%
11	304	55	83	391	36,49%	6,60%	9,96%	46,94%	91,54%
12	3	360	91	426	0,34%	40,91%	10,34%	48,41%	96,70%
13	21	364	412	55	2,46%	42,72%	48,36%	6,46%	93,63%
14	41	270	353	139	5,11%	33,62%	43,96%	17,31%	88,24%
15	545	32	99	204	61,93%	3,64%	11,25%	23,18%	96,70%
16	27	595	100	89	3,33%	73,37%	12,33%	10,97%	89,12%
1:16	2556	4358	3398	3155	18,98%	32,36%	25,23%	23,43%	92,49%

Tabela 3

RWA i SDO jako predyktory inferowania cech: wyniki dla regresji wielokrotnej. Współczynniki standaryzowane. Pogrubiono istotne współczynniki

	Zmienna zależna (reszty regresyjne po usunięciu zmienności związanej z inferowaniem pozostałych cech)			
	wspólnotowe pozytywne	wspólnotowe negatywne	kompetencje pozytywne	kompetencje negatywne
RWA	0,29* [0,11]	0,17 [0,11]	0,12 [0,11]	0,14 [0,11]
SDO	-0,27* [0,11]	-0,27* [0,11]	-0,21+ [0,11]	-0,13 [0,11]
R ²	0,11	0,07	0,04	0,02
Skorygowane R ²	0,08	0,04	0,02	0,00
F(2, 88)	5,25	3,29	1,98	1,07
p	0,007	0,042	0,144	0,349

* wyniki istotne ($p = 0,05$), + poziom tendencji; w nawiasach błędy standardowe.

kierunku, dla SDO ($\beta = -0,29$; $SE = 0,11$; $t(88) = -2,70$; $p = 0,008$). Dla cech wspólnotowych negatywnych nieistotny był wynik dla RWA, istotny zaś dla SDO [RWA: $\beta = 0,17$; $SE = 0,11$; $t(88) = 1,52$; $p = 0,132$; SDO: $\beta = -0,27$; $SE = 0,11$; $t(88) = -2,45$; $p = 0,017$]. W przypadku pozytywnych kompetencji – nieistotny związek z RWA: $\beta = 0,12$; $SE = 0,11$; $t(88) = 1,06$; $p = 0,291$, podczas gdy wynik dla SDO był istotny na poziomie tendencji: $\beta = -0,21$; $SE = 0,11$; $t(88) = -1,94$; $p = 0,056$. Nieistotny okazał się związek SDO z inferencją negatywnych cech kompetencyjnych [$\beta = -0,13$; $SE = 0,11$; $t(88) = -1,15$; $p = 0,255$], analogicznie dla RWA [$\beta = -0,14$; $SE = 0,11$; $t(88) = -1,23$; $p = 0,222$].

Dla testu preferencji przeprowadzono analogiczną liniową analizę regresji, wprowadzając RWA i SDO do jednego równania jednocześnie. Nie otrzymano istotnych wyników. Dla preferencji cech pozytywnych wspólnotowych (reszt regresyjnych) i kolejnych zmiennych otrzymano: SDO: $\beta = -0,04$; $SE = -0,11$; $t(88) = -0,38$; $p = 0,707$; RWA: $\beta = 0,09$; $SE = -0,11$; $t(88) = -0,79$; $p = 0,433$. Cechy negatywne wspólnotowe: SDO: $\beta = 0,05$; $SE = -0,11$; $t(88) = -0,48$; $p = 0,635$; RWA: $\beta = 0,09$; $SE = -0,11$; $t(88) = -0,85$; $p = 0,400$. Dla cech pozytywnych kompetencyjnych SDO: $\beta = -0,15$; $SE = -0,11$; $t(88) = -1,32$; $p = 0,191$; RWA: $\beta = 0,05$; $SE = -0,11$; $t(88) = 0,44$; $p = 0,664$, i w końcu negatywnych kompetencji SDO: $\beta = -0,17$; $SE = -0,11$; $t(88) = -1,49$; $p = 0,139$; RWA: $\beta = -0,01$; $SE = -0,11$; $t(88) = 0,048$; $p = 0,961$.

Grupa badanych była jednolita pod względem wieku i wykształcenia, w związku z czym nie przeprowadzono analiz uwzględniających te zmienne. Mała liczebność podgrup wyróżnionych ze względu na płeć nie pozwala

na rzeczowe wnioski w tej kwestii (zbyt duże prawdopodobieństwo błędu II typu).

Analizy przeprowadzono za pomocą programów PSPP i RStudio.

DYSKUSJA

Sformułowano dwie hipotezy: pierwsza z nich mówiła o związku SDO ze skłonnością do inferowania cech kompetencyjnych, w przypadku RWA analogicznej relacji oczekiwano w odniesieniu do cech wspólnotowych.

Zacznijmy od wyników związanych z RWA: potwierdziła się jedynie część tej hipotezy dotycząca skupienia uwagi osób autorytarnych na pozytywnych cechach wspólnotowych. Istotne dla interpretacji tego rezultatu może być odniesienie do hipotetycznych funkcji regulacyjnych autorytaryzmu. Choć uzyskany wynik nie w pełni potwierdza oczekiwania wywiedzione z teorii podwójnego procesu Duckitta (2001), to jednak wydaje się bardzo spójny z obrazem osoby autorytarnej jako cierpiącej na deficyt poczucia bezpieczeństwa, odczuwającej zagrożenie nieprzewidywalnością zdarzeń społecznych oraz działaniami łamiącymi zasady i normy społecznego współżycia. Wyczulenie na cechy pozytywne wspólnotowe może być interpretowane jako poszukiwanie bezpiecznego, przewidywalnego (respektującego normy moralne) i przyjaznego środowiska społecznego. Nastawienie takie niejednokrotnie też sprzyja wysokiemu poziomowi identyfikacji z grupą własną – to charakterystyczny rys osób autorytarnych.

Mając na względzie istotność kontekstu międzygrupowego w ocenie innych, można zadać dodatkowe pytanie: czy nie grał tu głównej roli fakt, że jednostki autorytarne

domyślnie uznały osoby, które opisywały, za członków grupy własnej (Polacy, studenci), co spowodowało asymetrię spostrzegania (zadziałała zwykła tendencja do przedstawiania grupy własnej w pozytywnym świetle)? Jeżeli to ostatnie wyjaśnienie byłoby słuszne, należałoby się spodziewać, że – stwierdzona w obecnym badaniu – preferencja osób autorytarnych w zakresie inferowania pozytywnych cech wspólnotowych obserwowana byłaby tylko w odniesieniu do członków grupy własnej, zanikałaby natomiast w stosunku do przedstawicieli grup obcych.

Innym ważnym wynikiem obecnej pracy jest stwierdzenie, że orientacja na dominację społeczną wiąże się ze zmniejszoną skłonnością do inferowania zarówno pozytywnych, jak i negatywnych cech wspólnotowych oraz (na poziomie tendencji) pozytywnych cech kompetencyjnych. Wydaje się więc, że wymiar wspólnotowości jest istotnie mniej dostępny dla zwolenników silnej grupowej stratyfikacji. Osoby takie nie zauważają zatem cech moralności i ciepła u innych, co samo w sobie może prymować społeczny darwinizm w spojrzeniu na społeczeństwo i innych ludzi. Ponieważ wymiar ten jest dla nich nieistotny, nie odgrywa roli w formowaniu opinii o świecie i innych. Z kolei tendencja do nieinferowania pozytywnych cech kompetencyjnych u osób zorientowanych na dominację społeczną wymagałaby potwierdzenia. Mogłaby być rezultatem potrzeby utrzymania pozytywnego obrazu własnej osoby w kontekście walki o pozycję: poprzez odmawianie innym inteligencji, sprytu i możliwości efektywnego działania.

Różnice w stylach inferencyjnych, związanych z RWA i SDO, mogą wynikać z różnic w orientacjach aksjologicznych między osobami autorytarnymi a osobami zorientowanymi na dominację społeczną (Duriez, Van Hiel, 2002; Cohrs i in., 2005). Zwiększona skłonność do inferowania cech danego typu może być wynikiem podwyższonej dostępności poznawczej cech związanych z danymi wartościami (dla RWA są to przede wszystkim bezpieczeństwo i tradycja, dla SDO – władza i osiągnięcia). W przypadku autorytaryzmu wysokie wartościowanie bezpieczeństwa powinno skłaniać do poszukiwania oparcia w grupie i inferowania u innych pozytywnych cech wspólnotowych. Z kolei szacunek dla tradycji – inna wartość, której hołdują autorytarni – winien sprzyjać inferowaniu cech świadczących o poszanowaniu moralności i porządku społecznego. W przypadku orientacji na dominację społeczną można wskazać na związki wysokiego wartościowania władzy i osiągnięć z indywidualizmem, koncentracją na własnych potrzebach i dążeniach, co jest w stanie zaowocować radykalnym obniżeniem znaczenia wymiaru wspólnotowości w procesach inferencyjnych.

Chociaż niektóre hipotezy, sformułowane w obecnym opracowaniu, w pewnym stopniu się potwierdziły, działało się tak jedynie w przypadku jednego z dwóch zadań testu inferencji cech. Aby wyjaśnić, dlaczego tak się stało, warto przeanalizować różnice między zadaniem inferencji (historie) a prostym wyborem. Jedną z nich wiązała się przede wszystkim z pełną swobodą w generowaniu cech, dzięki czemu przetwarzanie materiału odbywało się na głębszym poziomie i bliższe było rzeczywistemu procesowi wnioskowania o innych. Jej silną stroną pozostawało także zróżnicowanie tematyki: były to różne historie, podczas gdy w zadaniu wyboru badany postawiony był przed jedną, konkretną sytuacją: tj. preferencji wobec osoby, z którą będzie się spędzało dużo czasu. Cechy wspólnotowe były tu zbyt oczywistym wyborem jako mające uprzywilejowaną pozycję w kształtowaniu oceny drugiej osoby (Wojciszke, 2005b). Sam fakt, że cechy określono z góry, mógł czynić zadanie bardziej podatnym na aprobatę społeczną i efekt popularności czy dostępności leksykalnej danego słowa. Uniemożliwiał też wyłapanie specyficznego efektu zmiany zabarwienia cechy: odpowiedzią na dane zachowanie w teście historii mogło być przypisanie cechy „uczciwy” (pozytywna wspólnotowa), lecz z drugiej strony również „frajer”, co zaliczymy już do negatywnych cech kompetencyjnych. Brak efektu dla zadania wyboru można więc tłumaczyć zarówno wpływem poziomu przetwarzania, jak i odmiennością obu testów na poziomie ich konstrukcji.

Uzyskane w powyższym badaniu rezultaty mogą stanowić interesujący punkt wyjścia dla dyskusji o źródłach i naturze SDO i RWA jako zmiennych osobowościowych i instrumentów poznania społecznego. Istotne pytania, na które nie odpowiedziało to badanie, a które zasługują na uwagę w kontekście otrzymanych wyników, to:

1. Jaki związek z wnioskowaniem o innych będą wykazywać SDO i RWA w przypadku dostarczenia dodatkowej informacji o przynależności grupowej osoby ocenianej (własna, obca)? Byłaby to odpowiedź na pytanie, czy stwierdzone w badaniu efekty to zgeneralizowane tendencje inferencyjne, czy wynikają one z faktu, że badani – bez takiej informacji – dokonują spontanicznej kategoryzacji osoby bodźcowej jako członka grupy własnej (lub obcej). Takie hipotetyczne badanie pozwoliłoby umiejscowić dyskutowane zależności w kontekście relacji międzygrupowych, z których pochodzą oba konstrukty (RWA i SDO).

2. Jak związek SDO i RWA ze spostrzeganiem zmieni się pod wpływem eksperymentalnie wzbudzonego poczucia zagrożenia? Wychodząc z założeń teorii podwójnego procesu, manipulacja tego typu powinna wzmocnić reakcje obronne, co mogłoby przełożyć się na dalsze zmiany

w postrzeganiu innych, niekoniecznie w zaobserwowanych kierunkach.

3. Jak istotne są dane typy cech (wspólnotowe dla RWA i kompetencyjne dla SDO) w formułowaniu ogólnej, afektywnej oceny innych? Hipotezą roboczą byłoby twierdzenie, że obok zwiększenia wyczulenienia na dany typ cech RWA i SDO, zwiększa też istotność tego typu cech dla ogólnej oceny innych.

Dalsze poszukiwania wydają się zasadne i pomogłyby w ustaleniu, czy interpretacje uzyskanych w obecnym badaniu zależności w kategoriach unikania zagrożenia, bądź też koncentracji na wartościach, mają sens. Do rozważanych tu interpretacji teoretycznych należy jednak podchodzić z dużą dozą ostrożności, gdyż opierają się one na jednym badaniu. Być może istotną rolę w uzyskaniu omawianych zależności odgrywał dobór historii lub też specyfika badanej grupy.

Konkludując – najciekawszym wnioskiem z badania jest konstatacja, że określona dyspozycja, która fasadowo wydaje się związana jedynie z przekonaniem politycznymi (RWA), może mieć swoje źródło w określonych potrzebach psychologicznych. Potwierdza to przypuszczenia (np. Jost, Glaser, Kruglanski, Sulloway, 2003), z którymi zgodzi się wielu psychologów społecznych, że przekonania polityczne mają swoje źródło w silnie motywowanych psychologicznie procesach poznania społecznego i mogą mieć związek ze strukturą osobowości człowieka. Zniekształcają one sposób, w jaki postrzegamy innych, gdyż ludzie aktywnie poszukują czegoś, co potwierdzi ich przekonania i odpowie na ich potrzeby.

LITERATURA CYTOWANA

- Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J., Sanford, R. N. (1950). *The authoritarian personality*. New York: Harper.
- Altemeyer, B. (1981). *Right-wing authoritarianism*. Winnipeg, Manitoba: University of Manitoba Press.
- Altemeyer, B. (1996). *The authoritarian specter*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Cohrs, J. C., Asbrock, F. (2009). Right-wing authoritarianism, social dominance orientation and prejudice against threatening and competitive ethnic groups. *European Journal of Social Psychology, 39*, 270–289.
- Cohrs, J. C., Ibler, S. (2009). Authoritarianism, threat, and prejudice: An analysis of mediation and moderation. *Basic and Applied Social Psychology, 31*, 81–94.
- Cohrs, J. C., Moschner, B., Maes, J., Kielmann, S. (2005). The motivational bases of right-wing authoritarianism and social dominance orientation: Relations to values and attitudes in the aftermath of September 11, 2001. *Personality and Social Psychology Bulletin, 31*, 1425–1434.
- Dru, V. (2007). Authoritarianism, social dominance orientation and prejudice: Effects of various self-categorization conditions. *Journal of Experimental Social Psychology, 43*, 877–883.
- Duckitt, J. (2001). A dual process cognitive-motivational theory of ideology and prejudice. W: M. Zanna (red.), *Advances in experimental social psychology* (t. 33, s. 41–113). San Diego: Academic Press.
- Duckitt, J. (2006). Differential effects of Right Wing Authoritarianism and Social Dominance Orientation on outgroup attitudes and their mediation by threat from competitiveness to outgroups. *Personality and Social Psychology Bulletin, 32*, 684–696.
- Duckitt, J., Sibley, C. G., (2007). Right Wing Authoritarianism, Social Dominance Orientation and the dimensions of generalized prejudice. *European Journal of Personality, 21*, 113–130.
- Duckitt, J., Wagner, C., du Plessis, I., Birum, I. (2002). The psychological bases of ideology and prejudice: Testing a dual process model. *Journal of Personality and Social Psychology, 83*, 75–93.
- Duriez, B., Van Hiel, A. (2002). The march of modern fascism: A comparison of social dominance orientation and authoritarianism. *Personality and Individual Differences, 32* (7), 1199–1213.
- Ellemers, N., Pagliaro, S., Barreto, M., Leach, C. W. (2008). Is it better to be moral than smart? The effects of morality and competence norms on the decision to work at group status improvement. *Journal of Personality and Social Psychology, 95*, 1397–1410.
- Feldman, S., Stenner, K. (1997). Perceived threat and authoritarianism. *Political Psychology, 4*, 741–770.
- Fiske, S. T., Xu, J., Cuddy, A., Glick, P. (1999). (Dis)respecting versus (dis)liking: Status and interdependence predict ambivalent stereotypes of competence and warmth. *Journal of Social Issues, 55*, 473–491.
- Fiske, S. T., Xu, J., Cuddy, A., Glick, P. (2002). A model of (often mixed) stereotype content: Competence and warmth respectively follow from perceived status and competition. *Journal of Personality and Social Psychology, 82* (6), 878–902.
- Funke, F. (2005). The dimensionality of right-wing authoritarianism: Lesson from the dilemma between theory and measurement. *Political Psychology, 26*, 195–218.
- Grzesiak-Feldman, M. (2012). Prawicowy autorytaryzm oraz orientacja na dominację społeczną jako predyktory różnych form myślenia spiskowego. *Psychologia Społeczna, 1* (20), 48–63.
- Jost, J. T., Glaser, J., Kruglanski, A. W., Sulloway, F. J. (2003). Political conservatism as motivated social cognition. *Psychological Bulletin, 129*, 339–375.
- Klebaniuk, J. (2009). Orientacja na dominację jako predyktor uprzedzeń. W: U. Jakubowska, K. Skarżyńska (red.), *Między przeszłością a przyszłością: szkice z psychologii politycznej* (s. 157–177). Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN.
- Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L. M., Malle, B. F. (1994). Social dominance orientation: A personality variable pre-

- dicting social and political attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 741–763.
- Radkiewicz, P. (2011). Ile jest autorytaryzmu w prawnym autorytaryzmie? Krytyka użyteczności narzędzia. *Psychologia Społeczna*, 2 (17), 97–112.
- Radkiewicz, P. (2012). *Autorytaryzm a brzytwa Ockhama*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Rickert, E. J. (1998). Authoritarianism and economic threat: Implications for political behavior. *Political Psychology*, 19, 707–720.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. W: M. P. Zanna (red.), *Advances in experimental social psychology* (t. 25, s. 1–65). San Diego, CA: Academic Press.
- Sibley, C. G., Robertson, A., Marc, S., Wilson, M. S. (2006). Social Dominance Orientation and Right-Wing Authoritarianism: Additive and interactive effects. *Political Psychology*, 27, 755–768.
- Son Hing, L. S., Bobocel, D. R., Zanna, M. P., McBride, M. V. (2007). Authoritarian dynamics and unethical decision making: High social dominance orientation leaders and high right-wing authoritarian followers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92, 67–81.
- Wojciszke, B. (1994). Multiple meanings of behavior: Construing actions in terms of competence or morality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 222–232.
- Wojciszke, B. (2005a). Affective concomitants of information on morality and competence. *European Psychologist*, 10, 60–71.
- Wojciszke, B. (2005b). Morality and competence in person and self-perception. *European Review of Social Psychology*, 16, 155–188.
- Wojciszke, B. (2010). *Sprawczość i wspólnotowość. Podstawowe wymiary spostrzegania społecznego*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Wojciszke, B., Bazińska, R., Jaworski, M. (1998). On the dominance of moral categories in impression formation. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24, 1245–1257.

ZAŁĄCZNIK 1

Lista historii użytych w badaniu właściwym

1. Radek rozliczał się z przyjaciółmi co do grosza, co więcej – hołdował zawsze zasadzie: „dobry zwyczaj – nie pożyczaj”.
2. Marta lubiła organizować przyjęcia dla swoich znajomych, często nie licząc się z kosztami i sama wszystko fundując.
3. Tomek miał znowu zły humor. Tym razem powodem był fakt, że szef skarcił go za kolejne spóźnienie do pracy.
4. Sandra kierowała pracą swojej grupy w konkursie. Jej wkład był najbardziej znaczący, więc po wygranej uznała, że zasługuje na większość nagrody, mimo innych, wcześniejszych ustaleń.
5. Stefan studiował medycynę, zawsze zdobywał stypendium naukowe. Przyjaciele, nim poszli do lekarza, konsultowali się z nim, a on zawsze pomagał i nigdy nie mylił się w diagnozie.
6. Piotrek często był poniżany przez szefa. Pracował więc ciężiej, zostając po godzinach i osiągając coraz lepsze wyniki. W końcu przeskoczył go w hierarchii firmy i przypomniawszy sobie o zniewagach, wyrzucił tamtego z pracy.
7. Ewelina pożyczyła znaczną sumę koleżance, mimo że była prawie pewna, iż ta, jak i poprzednia pożyczka, nie zostanie spłacona.
8. Iwona była dziennikarką przejętą losem lasów równikowych. Aby zwrócić uwagę czytelników na ten problem, świadomie posłużyła się sfałszowanymi danymi.
9. Jerzy pracował w kinie, w kasie. Znajomi wiele razy prosili go, by załatwił im darmowe bilety, on jednak wolał tego nie robić.
10. Jola wraz z przyjaciółką prowadziła firmę. Uznając, że wspólniczka ją ogranicza, wystąpiła ze spółki, zabierając ze sobą nazwę marki i większość pracowników.
11. Julia, będąc szefową oddziału firmy, stawiała przede wszystkim na miłą, bezstresową atmosferę w pracy. Odbijało się to niestety na wynikach tego oddziału.
12. Bogdan nie potrafił skończyć żadnej szkoły. Uznał, że jedyną drogą jest kupno matury w obiegu nielegalnym, i tak też postąpił.

13. Mirek znał się na ekonomii i giełdzie. Zarabiał dużo na akcjach, nigdy nie dzieląc się ze znajomymi sekretami dobrych inwestycji.
14. Monika odmówiła przyjęcia na imprezę, tłumacząc, że boi się wydać za dużo.
15. Ewa nie złożyła swojej pracy w terminie, gdyż, jak się okazało, pomagała mniej zdolnej koleżance z podobnym problemem.
16. Czarek był doskonałym śpiewakiem. Odmówił krótkiego występu na weselu przyjaciela, tłumacząc się swoim profesjonalizmem.

Influence of social dominance orientation and right-wing authoritarianism on inference of communion and competence traits

Marek Błażewicz

University of Warsaw, Institute for Social Studies

ABSTRACT

According to Duckitt's two process theory (2001), right-wing authoritarianism and social dominance orientation are different psychological dispositions, allowing to cope either with unpredictable, dangerous social world or a world seen as a place of continuous struggle for position. If so, while forming impressions about others, authoritarianism should direct attention to the communion related traits (in order to reduce unpleasant feelings through trust in others and group membership), whereas dominance should be connected to competence traits (to determine who is the competitor). In this research (91 university students) it was shown that authoritarianism increases inference of positive communion traits, while SDO decreases inferences of both positive and negative communion traits.. The results are discussed in terms of psychological needs behind each of the dispositions.

Key words: *authoritarianism, social dominance orientation, social cognition*

Złożono tekst: 7.10.2013

Złożono poprawiony tekst: 16.12.2013/25.02.2013/ 14.05.2014

Zaakceptowano do druku: 8.06.2014